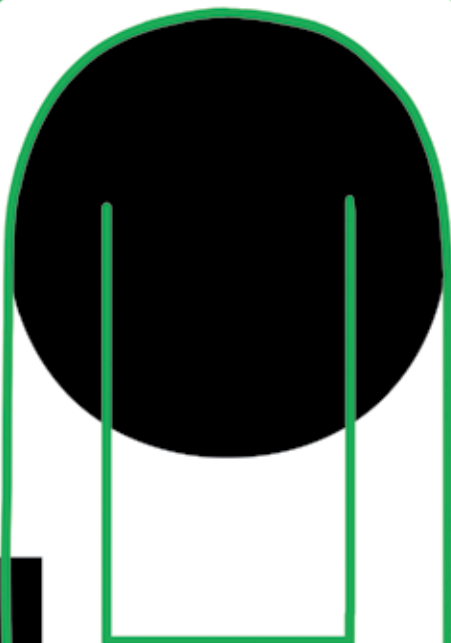

HEINRICH

**Babasız
Evler**

4. BASKI
Çeviri: AHMET CEMAL

can
modern

HEINRICH BÖLL
BABASIZ
EVLER

Can Modern

Babasız Evler, Heinrich Böll

Almanca aslından çeviren: Ahmet Cemal

Haus ohne Hüter

© 1954, 2009, Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Köln, Almanya

© 1999, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1999

4. basım: Nisan 2021, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Alper Zeki / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4889-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HEINRICH BÖLL
BABASIZ
EVLER

ROMAN

1972 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Ahmet Cemal

♥can

Heinrich Böll'ün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

İlk Yılların Ekmeği, 1982

Âdemođlu Neredeydin?, 1996

Trenin Tam Saatiydi, 1996

Ve O Hiçbir Şey Demedi, 1997

Fotoğrafta Kadın da Vardı, 1998

Frankfurt Dersleri, 1998

Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, 1999

İrlanda Güncesi, 1999

Dokuz Buçukta Bilardo, 2000

Solgun Köpek, 2002

Melek Sustu, 2004

Yolcu Sparta'ya Varırsan Eğer, 2011

Palyaço, 2013

HEINRICH BÖLL, 1917'de Köln'de doğdu. İkinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde savaştı, birkaç kez yaralandı, esir düştü. Savaştan sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. İlk öyküleri 1947'den sonra yayımlanmaya başladı. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967 Georg-Büchner Ödülü, 1972 Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve Uluslararası PEN Derneği'nin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. Heinrich Böll, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, Böll'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. Böll'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada XX. yüzyılın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

AHMET CEMAL, 1942'de İzmir'de doğdu. St. Georg Avusturya Lisesi ve İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. *Yazko Çeviri* dergisini yönetti. Hölderlin, Kleist, Brecht, Canetti, Remarque, Celan, Zweig, Musil, Trakl, Benjamin, Kafka, Lukács, Fischer, Bachmann, Goethe, Paz gibi yazar ve şairlerin yapıtlarını dilimize kazandırdı. Çeviri edebiyatına yaptığı hizmetlerden ötürü Avusturya Federal Cumhuriyeti Altın Liyakat Nişanı'nı ve 2010 yılı Tarabya Çeviri Ödülleri Almancadan Türkçeye Büyük Çeviri Ödülü'nü aldı. 2017'de İstanbul'da öldü.

Heinrich Böll ve Babasız Evler

Çağdaş Alman yazınının en büyük temsilcilerinden olan Heinrich Böll, savaşa çok erken karşılaştı; çocukluğu Birinci Dünya Savaşı'nın açlık ve yoksulluk günlerine rastlarken, gençliği de İkinci Dünya Savaşı'nın çarkları arasında parçalandı.

17 Aralık 1917 tarihinde Köln kentinde dünyaya gelen Heinrich Böll'ün babası marangozdu. Böll ortaöğrenimini tamamladıktan sonra bir kitapçının yanında çalışmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı'na piyade eri olarak katıldı. Dört kez yaralandı. Almanya'nın yenilgisinin ardından bir süre marangoz ve memur olarak çalıştı. Yazmaya 1947'de başladı.

Böll'ün ilk yapıtları kısa öykülerdi. Bunlar, Amerikan yazınındaki başarılı kısa öykülerin havasını taşıyordu ve bir piyade erinin yalnızlığından karaborsacılığa varana değin, savaşın huzursuzluklarını ve yıkımlarını konu alıyordu. Öykülerinin özellikleri üç sözcükte toplanabilir: vurucu, çarpıcı, duru.

Savaş sonrası Alman yazın ortamının en etkili akımı, Grup 47'di. Böll, bu grubun armağanını kazandıktan sonra, kendini tümüyle yazarlığa adanmıştı.

Heinrich Böll yalnızca savaşı ve savaş sonrası ortamını vermekle yetinmez; savaşın öncesiyle de çok ilgilenmiştir; çünkü zehirli tohumlar bilinçli bir tutumla ortadan kaldırılırsa gelecekteki yıkıntıları önleme olanağı da vardır. Ancak dünyanın iki büyük savaş geçirmesi, insanların bu konuda bilinçlenmelerinin ne denli güç olduğunu göstermektedir. Böll bir yandan savaşı yaşamışları anlatırken, öte yandan onları savaşı hazırlamakla ve desteklemekle suçlar. Böll'e göre küçük burjuva,

savaşın en kızıştığı anda bile yerinden kıpırdamaz, yararları peşinde koşmayı elden bırakmaz. Ama bu ortamda kendi düzeni ve rahatı sarsılırsa, o zaman ateşli bir savaş düşmanı olarak ortaya çıkar.

Bir anlamda ahlakçadır Böll, çünkü insanoğluna belli bir davranış biçimi, barış düşüncesinin rehberliğindeki bir davranış biçimi önerir. Bu, kilise ahlakıyla klasik burjuva ahlakının ötesinde, yeni bir savaş sonrası ahlakıdır.

Biraz yukarıda bir piyade erinin yalnızlığından söz etmiştik. Böll savaşın yıkımlarını anlatırken, bunu toplum eleştirisinin bakış açısıyla yapar, ama bireyi de unutmaz. Savaştaki toplum bireyin ruhsal yapısını, anatomisini kılı kırk yararcasına ortaya koyar. Savaşın yalnız toplumu değil, toplumu oluşturan bireyleri de nasıl hırpalayıp yıktığını sergiler. Örneğin *Trenin Tam Saatiydi* başlıklı romanında savaştaki insanların yalnızlığı anlatılmıştır.

Palyaço adlı romanında ise Böll, burjuva ahlakının düzmeceliğini betimler. Bu öyle bir ahlak düzenidir ki, insanoğlu hiçbir zaman düşündüğünü yapmaz; tek yaptığı, kendini başkalarının davranışlarına göre ayarlamaktır. İnsan, savaşın da hem yaratıcısı, hem kurbanıdır, çünkü savaşı önleyecek hiçbir eylem gerçekleştirmemiş, ama savaş sonrası acılarına neden arar olmuştur.

1954 yılında yayımlanan *Babasız Evler* adlı romanda olay ellili yılların başında, Rhein Irmağı kıyılarında bir kentte geçer. Anlatılanlar, beş ayrı kişinin bilinç düzeyinden yansıtılır; bu beş kişinin de düşünce ve davranışlarını belirleyen olgu aynıdır: Kadınların kocaları, çocukların da babaları savaşta ölmüştür; bu insanlar artık yaşamlarını koruyucusuz sürdürmek zorundadırlar. Yazar, savaş sonrası için tipik sayılabilecek bu komundan temellenen aksaklıkları değişik toplumsal kesimlerden gelen iki aile ve bu ailelerdeki değişik yaşta insanlar aracılığıyla betimler.

Özellikle çocukların, annelerinin başka erkeklerle olan ilişkileri karşısındaki ruhsal tutumları çok ustaca işlenmiştir. Kadınlar ise romanda savaşın yörüngesinden çıkardığı bir kuşağın temsilcileri olarak yansıtılırlar. Çoğunun yaşamı, dörtte üçü çekilip bitmiş filmler gibidir; yalnızca oynatılmayı bekler.

Babasız Evler, Alman yazınının savaş sonrası yıkımlarını

dile getiren en yüklü yaptlarından biridir. Bütün dünyanın yeni bir güçle barış arayışları içine girdiği günümüzde bu romanın yeni basımı, sanırız ayrı bir anlam taşıyacaktır.

AHMET CEMAL
Ocak 1999

1

Anne geceleri vantilatörü çalıştırdığında, o uyanırdı; oysa bu fırıldaklı yelpazenin gürültüsü çok hafifti. Plastik kanatlardan çıkan vızıltı, alet tül perde kıvrımlarına takıldığında kesiliverirdi. O zaman anne yerinden kalkar, kızgınlıkla perdeyi kanatların arasından kurtarır ve kitap dolabının kapakları arasına sıkıştırırdı. Ayaklı lambanın abajuru, yeşil ipektendi. Çok açık bir yeşildi ve altından, ışığın sarı rengi görünüyordu. Komodinin üstünde duran bir kadeh kırmızı şarabı, hep mürekkebe benzetirdi ya da annenin küçük yudumlarla içtiği, koyu renkli bir zehre. Kadın bir şeyler okur, sigara içer, ancak arada bir şarabından birkaç yudum alırdı.

Annesine, yarıaçık gözkapaklarının ardından bakar, ama onun dikkatini üzerine çekmemek için hiç kıpırdamazdı. Vantilatöre doğru uzaklaşan sigara dumanını izlerdi. Emici güce kapılan beyaz ve gri duman kesitleri parçalanır, sonra da yumuşak ve yeşil renkli kanatlar tarafından odanın dışına atılırdı. Vantilatör, büyük dükânlardaki kadar vardı. Tatlı vızıltısıyla odanın havasını birkaç dakikada temizleyiverirdi. O zaman anne, yatağının yanındaki duvarda bulunan düğmeye basardı. Duvara asılı bir resim, ağzında piposuyla, gülümsemekte olan genç bir adamı gösteriyordu; on bir yaşındaki bir erkek

çocuğuna göre pek genç bir babaydı. Dondurmacıda çalışan Luigi ya da ürkek, ufak yapılı yeni öğretmen kadar gençti; öbür çocukların anneleri ile aynı yaşta olan anneden bile gençti. Gülümseyen bu genç adam, birkaç haftadan beri düşlerine giriyordu. Ama düşündeki adam, resimdekinden çok başkaydı. Tıpkı bir bulutun üstündeymiş gibi, bir mürekkep lekesinin ortasında oturan, acıdan iki büklüm katlanmış bir beden. Yüzü olmayan, ama milyonlarca yıldır beklemekte olan birinin ağlamaklı anlatımını taşıyan biri. Üstünde rütbe işareti ve nişan bulunmayan bir üniforma; birden düşlerine girivermiş; özlemini çektiği babadan çok başka bir yabancı.

Önemli olan, sesini çıkartmaması, hemen hiç soluk almaması, gözlerini açmamasıydı. Ancak böyle yaptığında, evin içindeki gürültülerden saatin kaç olduğunu anlardı. Glum'un sesi kesildiyse, saat on buçuk demekti. Çoğu zaman, tam üzerindeki odada Glum'un ağır ve sakın adımlarını ya da onun yanındaki odada bulunan Albert'in çalışırken çaldığı hafif ışığı duyardı. Bolda, gecenin ilerlemiş saatlerinde, kendine yiyecek bir şeyler hazırlamak için mutfağa inerdi. Adımlarını sessiz atmaya çalışır, ışığı çekinerek yakardı. Ama gene de büyükannen ile sık sık karşılaştığı olurdu. O zaman kadının boğuk sesi, holde yankılanırdı: "Ne o, açgözlü pasaklı? Bu saatte hâlâ daha zıkkımlanmayı mı düşünüyorsun?" Bolda, tiz sesiyle gülerdi: "Evet leş kargası, daha karnım aç. Var mı bir diyeceğin? İstersen gel, sen de ye!" Bunu gene Bolda'nın tiz gülüşü ve büyükannenin, sanki bir tiksintiyi dile getirircesine, boğuk sesle çıkardığı "Pöh!" sesi izlerdi. Çoğu zaman da yalnızca fısıltı halinde konuşurlardı. Arada sırada birinin güldüğü duyulurdu, o kadar.

Yukarı katta gidip gelen Glum ise, o tuhaf kitaplarını okurdu: "Dogmatik" ve "Ahlak Teolojisi". Saat tam onda ışığını söndürür, banyoya gidip yıkanırdı. Suyun şırıl-

tısının yanı sıra, kibrit şofbenin ufacık ve sayısız alevlerini tutuşturduğunda çıkan, “Puf!” sesi duyulurdu. Daha sonra Glum odasına döner, dua etmek üzere, karanlıkta yatağının önünde diz çökerdi. Glum’un ağır dizleriyle yere çöküşünü, öbür odalarda gürültü olmadığına onun mırıltısını bile işitirdi. Karanlıktaki bu mırıldanış epey uzun sürerdi. Sonra Glum ayağa kalkıp da, yatağın çelik yaylarının gıcirtısı duyulduğunda, saat tam on buçuk olmuş demekti. Evde, Glum ve Albert’in dışında kalanların alışkanlıkları düzensizdi. Bolda, gece yarısından sonra dahi, uyumasına yardım eden çayını hazırlamak üzere mutfağa inebilirdi; kahverengi kâğıt külahlar içinde hazır bulundurduğu şerbetçiotuyla yapardı çayını. Büyükanneye gelince, o da bazen gece yarısı, hatta saat biri vurduktan sonra mutfağa gider, soğuk etli sandviç yapar, sonra kolunun altında bir şişe kırmızı şarapla odasına dönerdi. Gene gece yarısı, sigara kutusunun boşalmış olduğunu da anımsayabilirdi – iki yirmilik paket sigara alabilen, açık mavi renkte, zarif bir porselen kutuydu. O zaman, alçak sesle küfürler savurarak evin içinde dolanır ve sigara arardı. Büyükanne, çok iri yapılı bir kadındı. Pembe bir yüzü, açık sarı renkte saçları vardı. Adımlarını sürüyerek önce Albert’i boyardı. Evde büyükanne beğendiği sigaralardan içen bir Albert vardı. Glum, yalnızca pipo içerdi. Annenin içtiği sigaraları ise beğenmiyordu; “Çıtkırıldım kadınların içtiği türden pis şeyler bunlar; öf, o saman tadındaki sigaraları daha görünce midem bulanıyor!” Bolda’nın dolabında ise birkaç tane yarı yarıya ezilmiş, lekelenmiş sigara bulunurdu. Büyükanne alay ederdi bu sigaralarla. “Galiba bunları kutsanmış sudan çıkarıp kuruttun, lapacı moruk! Rahibeler içer bunları ancak, pöh!” Ve büyükanne bu sigaralarla postacıyı ve elektrik parasını almaya gelen adamı sevindirirdi. Bazı geceler evde bir tek sigaranın bile kalmadığı olurdu.

O zaman Albert Amca, gece yarısı kalkıp giyinmek ve sigara almak üzere arabasıyla kente gitmek zorunda kalırdı. Ya da Albert'le büyükanne fenik ve bir marklık bozuklukları bir araya getirir, Albert de bunlarla bir otomattan sigara alırdı. On ya da yirmi sigara, büyükanneyi yatıştırmaya yetmezdi. Mutlaka elli adet olmalıydı. Sigara paketleri kıpkırmızıydı; üzerlerinde "Tomahawk" ve "saf Virginia" sözcükleri vardı. Normalden çok uzun, bembeyaz kâğıtlı ve içimleri çok sert sigaralardı bunlar. "Yenilerden olsun, e mi yavrum!" Albert döndüğünde, büyükanne onu kucaklar, öper ve şöyle mırıldanırdı: "Sen olmasaydın yavrum, sen olmasaydın yamandı halim; bir oğul bile senden daha fazla yakınlık gösteremez."

Sigalarına da kavuştuktan sonra nihayet odasına çıkar, üstüne bol tereyağı sürüp soğuk et koyduğu büyük ekmek dilimlerini yer, şarabını ve sigarasını içerdı.

Albert'in günlük yaşamı da hemen hemen Glum'un ki kadar düzenliydi. Saat on birden sonra odasından hiç ses gelmezdi. Saat on bir dedin mi evin içinde olup bitenlerin sorumluluğu artık kadınlara, yani büyükanne, Bolda ve anneye aitti. Anne, çok ender ayağa kalkardı. Buna karşılık geç saatlere kadar okur, bu arada da üstünde "Mosschee-Rein Orient" yazılı sarı bir paketten çıkarıldığı içimi yumuşak, yamyassı sigaraları tütürürdü. Arada sırada şaraptan bir yudum alır, saat başı da odadaki dumanları temizlemek için vantilatörü açardı. Anne, akşamları genellikle ya dışarı çıkar ya da eve konuk getirirdi. O zaman çocuğu, Albert Amca'nın odasına taşırlardı. O da uyuyormuş gibi yapardı. Albert Amca'nın odasında uyumaktan hoşlanmasına rağmen, konuklardan nefret ederdi. Konuklar, saat ikiye, üçe, dörde kadar kalırlardı. Hatta beşi buldukları da olurdu. O zaman Albert Amca, birkaç saatlik sabah uykusu ile yetinmek zorunda kalırdı. Çocuk ise, sabahları okula gitmek üzere kalktığında,

kendisiyle birlikte kahvaltı edecek birini bulamazdı. Glum ve Bolda gitmiş olurlardı. Anne, saat ona kadar uyurdu. Büyükanne ise on birden önce kalkmazdı.

Hep uyanık kalmaya karar verir, fakat çoğunlukla vantilatör kapatıldıktan kısa bir süre sonra tekrar dalardı. Ama annenin okumasının uzun sürdüğü gecelerde, ikinci ya da üçüncü kez uyandığı da olurdu. Özellikle Glum, vantilatörü yağlamayı unutmuşsa, uyanırdı. O zaman vantilatör, ilk dönüşlerinde gıcırtilar çıkarır, gürültüsüz dönmeye başladığı yüksek hıza, ağır ağır ulaşırdı. O, ilk gıcırtilı dönüşlerle birlikte uyanınca, anneyi karşısında bir önceki uyanışında gördüğü gibi bulurdu. Başı bir eline dayalı, yatar durumda okur, sigarası sol elinde bulunur, bardağındaki şarap ise azalmamış olurdu. Anne arada bir İncil de okurdu. Onun elinde o küçük, kahverengi deri kaplı dua kitabını görür ve anlayamadığı nedenler yüzünden utanarak uyumaya çalışır ya da uyanık olduğunu belli etmek için öksürürdü. Onun öksürdüğünü duyunca anne derhal yerinden fırlar, yatağının yanına gelirdi. Elini alnına kor, yanağından öper ve alçak sesle sorardı: “Bir şeyin yok ya yavrum?”

O da, “Hayır, hayır yok,” diye karşılık verirdi gözlelerini açmadan.

“Işığı hemen söndürüyorum.”

“Hayır, okumana devam et.”

“Doğru söyle, bir şeyin yok ya? Ateşin çıkmışa benzemiyor.”

“Hayır, inan ki yok hiçbir rahatsızlığım.”

Sonra anne, yorganı çenesine kadar çeker, o da annenin elinin hafifliğine şaşardı. Anne kendi yatağına döner, ışığı kapatır, vantilatörü, odadaki bütün duman temizleninceye dek çalıştırırdı. Bu arada onunla konuşurdu.

“Yukarıda, Glum’un odasının bitişiğindeki odayı ister misin?”

“Hayır, beni burada bırak.”

“İstersen yandaki oturma odasını al, orayı boşaltabiliriz.”

“İstemem.”

“Ya Albert’in odasına ne dersin? Albert, öbür odalardan birine geçebilir.”

“Hayır.”

Birden vantilatörün hızı azalmaya başlayınca, annenin karanlıkta düğmeye basmış olduğunu anlardı. Birkaç gıcırtilı dönüşten sonra, ses kesilirdi. O zaman karanlıkta, çok uzaktaki trenlerin sesini işitir, yük vagonları birbirine bağlandığında çıkan ve patlamayı andıran gürültü kulağına kadar ulaşırdı. Gözlerinin önünde bir tabela belirirdi: Doğu Yük İstasyonu. Bir keresinde Welzkam’la gitmişti oraya. Welzkam’ın amcası vagonları birbirlerine bağlanacakları tepeye iten lokomotiflerde ocakçı olarak çalışıyordu.

“Glum’a söyleyelim de vantilatörü yağlasın.”

“Ben söylerim.”

“Olur. Fakat artık uyumalısın. İyi geceler.”

“İyi geceler.”

Ama uyuyamaz ve hiç kıpırdamadan yatmasına rağmen, annenin de uyumadığını bilirdi. Bu karanlık ve sessizliğin içinde, ta uzaklardan duyulan istasyon gürültüleri, sanki başka bir dünyadan geliyormuş duygusunu uyandırırda onda. Ve gene sessizlikte beliren kelimeler, belleğine düşüverirdi. Onu huzursuz kılan kelimelerdi bunlar. Brielach’ın annesinin fırıncıya söylediği kelime. Brielach’ın oturduğu evin girişinde, duvarda yazılı olan kelime. Brielach’ın bir yerden kaptığı ve şimdi durmadan tekrarladığı o yeni kelime: ahlaksız. Çoğu zaman, Gäseler’i düşündüğü de oluyordu, ama Gäseler çok uzaktaydı. Bundan ötürü onu düşündüğünde ne korku ne de nefret duyuyordu içinde. Biraz rahatı kaçıyordu, o kadar. Ama,

Glum'un bütün sessiz karşı koymalarına rağmen bu adı durmaksızın yineleyen büyükanneden korkuyordu.

Anne uyuduktan sonra da o, uzun süre uyanık kalır, sislerin içinden babasının resmini gözlerinin önüne getirmeye çalışırdı. Ama bir türlü başaramazdı bunu. Hepsi de budalaca bir sürü görünümdü belleğinde canlanan; filmlerden, dergilerden, ders kitaplarından alınan görüntüler: Blondi, Hopalong Cassidy, Donald Duck – ama babasının yüzünü göremezdi bir türlü. Brielach'ın amcası Leo, fırıncı, sonra çalılarının arasında ayıp şeyler yapmış olan o iki kişi, Grebhake ve Wolters, birbirlerinin ardından sökün ederlerdi. Kıpkırmızı yüzleri, önü açık pantolonları ile görürdü onları. Hatta taze yeşilin geniz yakan kokusunu bile duyardı burnunda. Acaba ahlaksızlıkla utanmazlık, eşanlımlı kavramlar mıydı? Babası ise bir kez bile canlanmamıştı belleğinde. Aslında bu kadar genç, bu kadar neşeli ve çocuksu yüzlü bir erkeğe çok güçlü baba diyebilmek. Babaların simgesi, “kahvaltıda yenen yumurta”ydı. Ama babası hiç de benzemezdi “kahvaltıda yenen yumurta”ya. Babaların bir özelliği de “düzenli olmak”tı. Söz gelişi, Albert Amcası, belirli bir düzeye kadar sahipti bu özelliğe; buna karşılık babasıyla düzenlilik kavramını gene de bağdaştıramıyordu. Erken kalkmak, kahvaltıda yumurtasını yemek, işe gitmek, işten dönmek, gazeteleri okumak ve vaktinde yatmak; bunlardı düzenli bir yaşamın özellikleri. Ama bütün bunlar uzaklarda, bir Rus köyünün yanında gömülü olan babasına uygun düşmüyordu. Acaba şimdi, aradan on yıl geçtikten sonra, sağlık müzelerindeki iskeletlere mi benzemişti babası? Sırıtkan bir iskelet, hem asker, hem de yazar; kısaca birbirine tümüyle karşıt özellikle yoğrulmuştu babası. Brielach'ın babası, başçavuştu. Sivil hayatında ise oto tamirciliği yapıyordu. Öbür çocukların babaları da binbaşı ve müdür, astsubay ve muhasebeci, kı-

demli onbaşı ve redaktördüler, ama hiçbiri yazar değildi. Brielach'ın babası da polislik ve tramvay biletçiliği yapmıştı. Mutfaktaki dolabın üstünde *sagu*¹ ile irmik paketi arasında bir resim vardı. Neydi acaba sagu? İnsanın aklına Güney Amerika'yı getiriyordu bu sır dolu kelime, bu düşüncelerin ardından, kateşizme² ilişkin birtakım sorular belirirdi. Söz gelişi:

Soru: Tanrı, iyi yola dönmek isteyen günahkâra nasıl davranır?

Karşılık: Tanrı, iyi yola dönmek isteyen her günahkârı hoşgörüyüyle bağışlar.

Şu dize ise, allak bullak ederdi kafasını insanın:

Ya RAB, sen suçların hesabını tutsan
Kim ayakta kalabilir, ya Rab.³

Kimseyi bulamazdı. Brielach'ın kesin inancına göre, bütün yetişkinler "ahlaksız" bütün çocuklar da "utanmaz"dı. Brielach'ın annesi, "ahlaksız"dı. Leo Amca, fırıncı ve nihayet avluda hep o soruyla, fısıltı halinde söylenen, "Nerede sürtüyorsun böyle durmaksızın?" sorusuyla karşılaşan annesi de ahlaksızdı. Ama bunların yanı sıra bazı istisnalar da vardı ve Brielach da bu istisnaların varlığını kabul ediyordu: Albert Amca, aşağı katta oturan marangoz, Herr Borussiak'la Frau Borussiak, Glum ve Bolda gibi. Derinden gelen güçlü sesiyle Brielach'ın üstündeki odadan avluya birbirinden güzel şarkılar yankılandırıran Frau Borussiak'ın, bunların tümünden ayrı bir yeri vardı.

1. Bazı palmye türlerinin gövdelerinden çıkartılan bir çeşit nişasta.

2. Hıristiyanlıkta, gençleri bilgilendirmek, kiliseye yeni üye kazandırmak amacıyla sorular ve yanıtlar biçiminde düzenlenmiş inanç ve ibadet kılavuzu.

3. Kutsal Kitap, "Mezmurlar", 130: 30.

İyi oluyordu karanlıkta Frau Borussiak'ı düşünmek; insana huzur veriyordu ve hiçbir sakıncalı yanı da yoktu. "Çocukluğumun Ülkesi Yemyeşildi" şarkısını söylerdi genellikle. O zaman o, yeşilden başka bir şey görmezdi. Yeşil, gözleri ile gördüklerinin arasına bir filtre gibi kayıverirdi. Şimdi karanlığın ortasında, yatağında yatıp Frau Borussiak'ı düşünürken, onun sesini anımsarken de, kapalı gözkapaklarının ardında gördüğü tek renk, yeşildi. "Çocukluğumun Ülkesi Yemyeşildi."

"Acılı Vadi" şarkısı da güzeldi: Selam sana, ey deniz yıldızı. "Selam" sözcüğünde de gene her şey, yemyeşil kesilirdi. Sonra, Frau Borussiak'ın sesiyle, Brielach'ın annesinin fırıncıya söylediği o kelime arasındaki anılar zincirinin bir yerinde uyuyakalırdı. Leo Amca'nın ortaya attığı, fırıncının loş, tatlı kokan ve sıcak bodrumunda fısıldayarak söylenivermiş bir kelime. Anlamını, Brielach'ın yardımıyla çözmüştü. Kadın erkek birleşmesiyle ilgiliydi bu anlam. On Emir'den altıncısının kapsamına giriyordu, ahlaka aykırı içerikliydi ve gene o dizeyi anımsamaya zorluyordu:

Ya RAB, sen suçların hesabını tutsan
Kim ayakta kalabilir, ya Rab.

Ya da Hopalong Cassidy'yi düşünürken uyuyuverirdi. Geçmiş renkli yaşantılarla dolu, iyi bir biniciydi Hopalong Cassidy. Ama ahmakça bir yanı da vardı. Tıpkı annenin hep yanında getirdiği konukların ahmak oluşları gibi. İyi bir şeydi annenin soluk aldığı duymak; çoğunlukla yatağı boş kalırdı. Bazen de geceler boyu. O zaman büyükannenin sofadaki suçlama dolu fısıltıları başlardı: "Nerede sürtüyorsun böyle durmaksızın?" Anneden bir karşılık gelmezdi.

Sabahları uyanmak ise başlı başına bir sıkıntıydı.

Onu uyandırdığında Albert'in sırtında temiz bir gömlek, boynunda da bir kravat varsa, o zaman her şey yolunda demektir. Albert'in odasında rahat rahat kahvaltı edilirdi. Aceleye gerek olmadığı için de, çıkmadan önce Albert'le okul ödevlerini bir kez daha gözden geçirebilirlerdi. Ama Albert henüz saçlarını taramadan, sırtında pijaması ve yüzünde buruşuklarla onu uyandırdıysa, o zaman sıcağın kahvesini çabucak içmek, bir de mazeret yazdırmak zorundaydı:

Saygıdeğer Herr Wiemer, oğlumuzu bugün de geç kaldığından ötürü affetmenizi rica ederim. Annesi, bir seyahate çıkmak zorunda kaldı. Ben de kendisini zamanında uyandırmayı unuttum. Çok özür dilerim. Derin saygılarımla.

Hiç de hoş bir durum yaratmazdı annenin yanında konuk getirmesi; Albert'in odasına kadar gelen budalaca kahkahaları duyardı. Albert'in büyük karyolasında rahatsız bir uyku uyurdu. Bazen Albert hiç yatmaz, sabah saat beşle altı arası banyo yapardı. Su sesleri ve yan taraftan gelen konuşmalar arasında gene daldığı olurdu. Albert onu böyle gecelerin sabahında uyandırdığı zaman ise ölesiye yorgun hissederdi kendini. Öğleden önceyi okulda yarı uyur halde geçirir, öğleden sonra ise geçirdiği rahatsız gecenin bedeli olarak onu sinemaya ve dondurmacı dükkânına ya da Bieger Ormanı'nın başladığı yerde, Bietenhahn'da bulunan Albert'in annesine gönderirlerdi. Glum'un yalnızca elleriyle balık yakaladığı ve sonra bıraktığı küçük göl, inek ahırının üzerindeki oda ya da üstünde Albert ve Brielach ile birlikte saatlerce top oynadıkları çimenlik, hepsi Bietenhahn'daydı. Saatlerce, bitkin düşünceye kadar oynar, sonra Albert'in annesinin yaptığı ekmeğin başına koşarlardı. Will Amca hep, "Daha

fazla tereyağı sürün ekmeğinize,” derdi. Durur, başını sallar, sonra yinelerdi: “Daha fazla tereyağı sürün ekmeğinize.” Ve orada Brielach, bazen çok ender yaptığı bir şeyi yapardı; gülerdi.

Bietenhahn ve babası, Blondi ve ahlaksızlık, uykusuna ara verdiği istasyonlardı. Vantilatörün tatlı vızıltısı da güzel bir şeydi onun gözünde, çünkü annesinin evde olduğunu gösterirdi. Kitap sayfalarının çevrilmesi, annenin soluk alışı, kibritin çakılışı, anne şarabından bir yudum aldığında çıkan küçücük şapırtı, vantilatör kapatıldıktan sonra da bir süre etkisini sürdüren o anafor, vantilatöre doğru uzaklaşan duman dalgaları, annenin sır dolu bir etki bırakan iç çekişi... Bir yerde, Gäseler ile “Sen suçların hesabını tutsan...” cümlesinin arasında yer alan bir noktada duruverirdi bilinci.

"O", yani çocuk dünyaya geldi ve Leo korkutmaya başladı: "Görevinden ayrılırsan, çocuğu bakımevine veririm." Ama anne, sonunda görevini bırakmak zorunda kaldı. Uygun koşullarda belediye memurlarına verilmekte olan çorba, artık verilmiyordu. Karaborsa diye bir şey de kalmamıştı. Kimserin çorba peşinde koştuğu yoktu. Yeni bir para sürülmüştü ortaya ve dükkanlarda, bir zamanlar karaborsada bile bulunmayan şeyler belirmişti. Anne, ağlıyordu sık sık "O", kaçucüktü; adını, annenin adı olan "Wilma" koymuşlardı. Anne, bir tıncınırtı yanında yeni bir iş bulana kadar Leo'nun kızgınlığı sürdü.

"Olay elilli yılların başında, Rhein Irmağı kıyılarında bir kentte geçer. Anlatılanlar, beş ayrı kişinin bilinç düzeyinden yansıtılır; bu beş kişinin de düşünce ve davranışlarını belirleyen olgu aynıdır. Kadınların kocaları, çocukların da babaları savaşta ölmüştür; bu insanlar artık yaşamlarını koruyucusuz sürdürmek zorundadırlar. Yazar, savaş sonrası için tipik sayılabilecek bu konulardan temellenen aksaklıkları değişik toplumsal kesimlerden gelen iki aile ve bu ailelerdeki değişik yaşta insanlar aracılığıyla betimler."

AHMET CEMAL

#savassonrasialmanya #ikindidunyasavagi #anne #baba #bilinçakigi #yatim #kyuzuluk #yoksuluk

 CAN

canyayinlari.com | f | s | t canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-4889-5

9 789750 748899